

Ilmas pole jõulurahu

Ain Kallis, ilmainimene, 24. detsember 2004

Ühelt netileheküljelt võis lugeda: «Jõulud on aeg, mis aitab meil üle saada elutormidest.» Elutormidest ehk aitabki. Kuid mitte looduse rajudest. Viimased on aga sageli seotud just nimelt pööripäevadega. Ja usu või poliitikaga pole looduskatastroofidel just palju pistmist, nende mõistmiseks tuleb tutvuda hoopis astronoomiaga.

Pöörane pööripäev

Detsembri 21. kuupäeval (mõnel aastal 22.) on põhjapoolkeral kõige lühem päev ja kõige pikem öö (nabal kogunisti kesk-öö!), lõunapoolkeral aga südasuvi. Nii et teispoolkeralaste toomapäevale vastaks meie jaanipäev. (24. detsembritki võiks nimetada toomapäevaks – siis tuuakse ju kinke?)

Teaduslikumalt: 21. juunil ning 22. detsembril on Maal solstiitsiumi ehk päikeseseisaku aeg. Päike nagu püsiks paigal, sest õige mitu päeva on näiteks Tartus valget aega 6 tundi ja 21 minutit, alles päris aasta lõpus hakkab päev kukesammu ehk 2 minuti võrra pikemaks venima.

Huvitav on see, et kui kristlased peavad jõulupühi rahuajaks (isegi seeliku- ja muudel küttidel on soovituslik vaheerahu), siis looduses on see periood just nn. pööripäevatornade aeg. Niisugune nähtus ei tulene sugugi sellest, et Allah või mõni teine jumalus üritab kristlastele kääki keerata (ka teistel religioonidel on talvise pööripäeva kanti mitu püha).

Lihtsalt – õhumassid liiguvad nii, nagu nad liiguvad. Õigust öelda pole «lihtsalt» siinkohal just see õige sõna, kuna neil pöördelistel päevadel ei ole ilma ennustamine lihtne. Vähemalt põhjapoolsete merede lähedal.

«Jõulumees» Lothar ja lumehelbekesed

Üks meelde-, õigemini küll ajalukkujäävamaid jõulutorme oli meie kandis 1913. aastal. Paks lumi koos kärelda külmaga seiskas mitmeks päevaks Eesti- ja Liivimaal rongiliikluse. Jaamahooned olid täis kärsituid raudteehädalisi. Lagedi lähedal lõdisesid inimesed kütmata vaguneis ööpäeva, siis tuli abi. Hanged olnud puude kõrgused – kui uskuda kannatanuid.

1999. aasta jõulupühad jäävad kindlasti alatiseks meelde miljoneile Lääne-Euroopa elanikele, kes olid lihtsalt sunnitud veetma pikki pühaõhtuid küünlavalgel, hiljem matma hukkunuid (neid oli Euroopa peale 62) ning parandama eluasemeid, mida lõhkus kurikuulus jõulutorm nimega Lothar. Tuule kiirus paisus toona puhanguti kuni 60 meetrini sekundis – 12 m/s rohkem kui on Eesti 1969. aasta novembri algusest pärit rekord. Versailles' lossipargis murdus 10 000 puud, isegi neid, mis istutas juba suur Napoleon ise. (Kes oli Peeter I ning Karl XII kõrval tuntud suure puuistutajana!)

Veelgi kurvemalt kulgesid jõulud samal aastal kauges Venezuelas. Kuueteistkümne päevaga sadas seal ligi aasta ports vihma. Mudavooludes hukkunuid olevat olnud umbes viis tuhat! Matuste aeg langes just jõulupühadele.

Möödunud aastal uputas muda San Bernardino (USA) linna lähedal jõulude esimesel pühal 28 inimest.

Tunamullu tõi pühadeaegne pakane leina sadadele peredele kogu Euroopas (kui napilt alla paarikümnekraadiseid temperatuure lugeda pakaseks). Ses suhtes oli hulga karmim jõul 1884. aastal Kanada keskosas, kus registreeriti isegi 48kraadilist pakast.

Inglased ootavad kangesti valgeid jõulusid. Valgeiks nimetatakse sealmaal pühi, kui 25. detsembril langeb kas või üksainus helbeke Londoni ilmasteenistuse katusele! Tuleb seda head aga liiga palju, juhtub jällegi õnnetusi: 1836. aastal lõppes jõululaupäeval alanud lumesadu Kesk-Inglismaa kõrgustikel Lewesi küla matnud laviiniga.

Kõige halvima ilmaga pühadeks loetakse Inglismaal siiski 1927. aasta jõule, kui taevast alla tulnud lumi mattis kogu Suurbritannia saare paksu vaiba alla. Kohati olevat lumekihi paksus ületanud 4 meetrit. Pole siis mingi ime, et liiklus oli riigis täielikult halvatud.

Mandri-Eesti – jõulu-Meka

Aga lõunapoolkeral? Seal peaks kena olema pühi pidada, häirib ehk vaid soojus, mis paneb Santa Clausid higistama?

Täpselt kolmkümmend aastat tagasi ründas jõuluajal Darwini linna Põhja-Austraalias ülitugev tsüklon. Tuulepuhangud küündisid isegi 61 meetrini sekundis! Rannikul ulatus tormilaine kõrgus nelja meetrini, hulk rannaäärseid maju lihtsalt pühiti vundamentidelt. Et tormipöörise läbimõõt oli vaid 50 kilomeetrit, oli tema teekonda raske ennustada ja inimesi hoiatada. Hukkunuid – vähemalt 70.

Kokkuvõtteks: peame olema õnnelikud, et siinsed sügis- või talvetormid ei ärata maailmas erilist tähelepanu. Ehk püsib ka lumi maas aasta lõpuni – sel juhul oleksime tõeline jõulu-Meka: on ju vähemalt Mandri-Eestis keskeltläbi 65–70% pööripäevapühadest valged.